

- a diagnózis kiderülésekor részletes tájékoztatás, alapítványokkal való kapcsolatfelvétel segítése
- a társadalom szélesebb körű informálása: a fogyatékkal élők kapjanak több teret, így a társadalom is találkozhatna velük, megismerhetné őket, ennek jó példái lehetnének az iskolai előadások, látogatások
- az arra alkalmas személyeket nem segéllyel kell csupán ellátni, hanem biztosítani számukra azokat a feltételeket, amikben ők is képesek dolgozni.

Irodalom

- Bánfalvy Csaba (2000): *Fogyatékoság és szociális hátrány*. Internet: <http://text.disabilityknowledge.org/Banfalvy-Szoc-Hatr.pdf> (letöltve: 2009. december 3.)
- Kálmán Zsófia és Könczei György (2002): *A Tárgyától az esélyegyenlőségig*. Budapest: Osiris Kiadó
- Szabó Laura (2003): A boldogság relatív – Fogyatékoság és szubjektív életminőség. *Szociológiai Szemle* 13 (3): 86-105.

Civil társadalom – eltérő perspektívákból

BUCHER ESZTER

Civil szervezetek a területfejlesztésben

Bevezetés

Hazánkban a rendszerváltozás óta eltelt 20 év alatt a civil szektor jelentős számbeli gyarapodáson és fejlődésen ment keresztül. A szférában lezajlott változások eredményeként a civil szervezetek jelentős társadalmi, gazdasági tényezővé váltak. Az uralkodóvá váló minőségi fejlődés eredményeként a területfejlesztés meghatározó szereplőiként jelentek meg az ezredfordulón. A rendszerváltozás óta a területfejlesztés terén a lakópolgároknak lehetőségük van arra, hogy közösségek formájában meghatározó szereplőivé váljanak a településeiket és térségeiket érintő feladatok alakításában. A civil szervezetek, az állami, a piaci szektor és a társadalom tagjai között összekötő és artikuláló szerepet töltenek be, emellett a civil szervezetek olyan helyismereti és kapcsolati tőkével rendelkeznek, amely pótolhatatlanná teszi őket a helyi ügyek szervezésében, fejlesztésekben. Az élhető környezet kialakításában a cél a társadalmi szereplők közötti együttműködés, melyet az Európai Unió is támogat. A decentralizáció és a szubszidiaritás elvei a civil szervezetek bevonását segítik a területi problémák megoldásába.

Jelen publikáció a területfejlesztés különböző szintjein működő intézményrendszer vizsgálja a civil szervezetek szemszögéből, a Dél-dunántúli régióban. Elemzi a törvényi kereteket, a civil kezdeményezések szerepeit, érdekérvényesítési lehetőségeit, civil fórumok működését. A kutatás bemutatja civil szervezetek szerepvállalását a különböző területi szinteken működő fejlesztési tanácsok munkáiban.

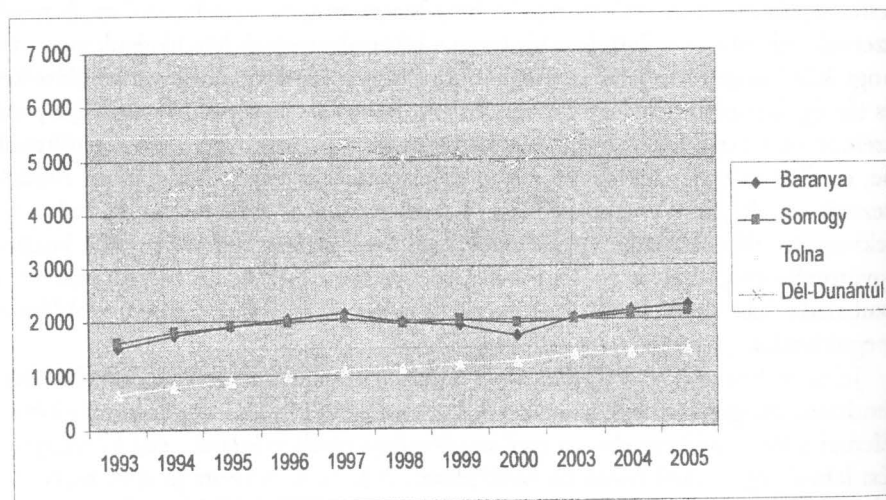
A Dél-dunántúli régió nonprofit szektora

Magyarországon 2006-ban a Központi Statisztikai Hivatal nyilvántartása (Bocz János – Kuti Éva – Lochemé Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István 2006: 30) alapján 22 464 alapítvány és 35 778 társas nonprofit szervezet működött, összesen 58 242. A nonprofit szektor Magyarországon viszonylag rövid idő alatt gyors mennyiségi növekedésen ment keresztül. A szervezetek

száma a bíróságok nyilvántartása (*Bíróságok portál*) alapján eléri a hetvezetret. Ez a magas érték az adatszolgáltatás hiányosságából ered, mivel nincs tudomásuk az időközben megszűntekről.

A Dél-dunántúli régió területén a Központi Statisztikai Hivatal adatközlése (Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István 2006: 100-101) alapján 2006-ben 6154 nonprofit szervezet tevékenykedett, amely az ország szervezeteinek több mint egytizedét teszi ki. A régióban a nonprofit szervezetek közel 40%-a Baranyában (2402 db), 36%-a Somogy (2239 db) és 24,5%-a Tolna megyében (1513 db) található. Rechnitzer János (1998: 545) a Dél-Dunántúlt aktivizálódó térségnek nevezi, ahol a nonprofit szervezetek növekedési üteme a kilencvenes évek elejétől az évtized közepéig az országos átlagnál jobban emelkedett. Ezekben a térségekben a gazdasági bázis gyenge, alacsony a gazdasági potenciál, de erősek a közösségi hagyományok.

1. ábra: A nonprofit szervezetek számának alakulása Dél-dunántúli régió területén (1993-2005)

Forrás: Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (2005): 265-266

A régióban az öntevékeny szektor gyarapodása hasonló képet mutat az országoshoz, de nem teljes mértékben. A vizsgált területi egységre is elmondható, hogy a kezdeti mennyiségi növekedésen túl, ma már inkább a minőségi fejlődés a mérvadó. A szervezetek száma a '90-es évek eleje óta folyamatosan nőtt egészen 1997-ig. Ekkorra a szektor másfélszeresére gyarapodott (Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István 1996, 1997).¹ 1997 után csökkenés, majd stagnálás következik 2000-ig (Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István 1998,

1999, 2000), amelyet egy kiegyensúlyozott, biztos gyarapodás, fejlődés követ. Az ezredfordulót követően 2003-ra több mint 500, majd évente 200, 300 szervezettel gyarapodott a régió harmadik szektora (Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István 2001, 2002). Az adatok megerősítik azt a tényt is, hogy a szektor jelentős mértékű számbeli növekedése, a kisebb ingadozásoktól eltekintve, lezárult, megindult a szervezetek minőségi fejlődése, társadalmi súlyának növekedése.

A megyék közül 1993 és 1999 között Baranyában és Somogyban 25%-al nőtt a szervezetek száma. Tolna megyében több mint 80%-os volt az emelkedés. A kiugró növekedés abból ered javarészt, hogy 1993-ban Tolna megyében a működő szervezetek száma csak 17%-a volt a régió szerveződéseinek, tehát a növekedési ütem ide később érkezett meg (Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István 1999). A régió nonprofit szervezeteinek megoszlását nézve jelentős változás nem történt, a Dél-Dunántúl szervezetei a rendszerváltás óta néhány százalékos eltéréssel 10%-át teszik ki a hazai nonprofit szervezeteknek. Megyei lebontásban a baranyai szervezetek megoszlása a szektoron belül csökken, Somogyé stagnál, Tolnáé viszont nő (Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István 2000: 343-344).

A régió kistérségeiben tevékenykedő nonprofit szervezetek száma a régióközpontot is magába foglaló Pécsi kistérség területén a legmagasabb, de kitűnnek a megyeközpontok Szekszárd és Kaposvár is, ahol a szervezetek sűrűsége meghaladja az országos átlagot. A régióra elmondható, hogy a gazdasági fejlettség és a szervezetszám alakulása között szoros kapcsolat mutatkozik meg, erre hívja fel a figyelmet országos kutatásában Rechnitzer János (1998: 543-546) is. A településhálózatban elfoglalt hely és a földrajzi fekvés meghatározó szerepet tölt be a szervezetek elterjedésében. Elmondható az is, hogy a gazdasági innovációk térbeli terjedését jól követték a nonprofit szervezetek. Szoros kapcsolat figyelhető meg a térségek gazdasági potenciálja és a nonprofit szervezetek számának alakulása között.

Magyarországon a szektor szervezeteinek döntő többségét a klasszikus nonprofit szervezetek, alapítványok (36%) és egyesületek (51%) teszik ki. A közalapítványok, közhasznú társaságok aránya 6%, a szakmai, munkavállalói érdekképviseleteké is 6%-os arányt mutatott 2005-ben. A köztisztviselők, nonprofit intézmények és egyesületek részesedése 1% alatti (Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István 2005: 34). A Dél-Dunántúlon hasonló arányokat állapíthatunk meg a szervezeti jelleget figyelembe véve. Elmondható, hogy magas az alulról szerveződő civil kezdeményezések aránya, amely a civil társadalom erős társadalmi tőkéjére, közösség-szerveződő képességére enged következtetni. Az érdekképviseletek aránya folyamatosan csökkent, kiváltképp Baranyában. Az egyéb nonprofit szervezetek aránya a régióban 1%-kal meghaladja az országos átlagot, amely leginkább az aprófalvas településhálózzal magyarázható, hiszen a sok kis településesen elő-

szerepettel hoznak létre az önkormányzatok forrásszerzési és megtakarítási céllal közalapítványokat. Baranyában a civil jelleg a legmeghatározóbb, az érdekképviseletek száma alacsony, viszont az egyéb nonprofit szervezetek aránya magas, az előbb említett okok miatt. Somogy megyében pedig viszonylag magas az érdekképviseletek száma.

A nonprofit szervezetek elterjedéséről pontos képet akkor kapunk, ha figyelembe vesszük a területen élő lakosság számát. A szervezetek száma a lakosság-számhoz viszonyítva, kiemeli a régiót a többi területi egység közül. A Dél-dunántúli régióban 1000 lakosra 6,4 szervezet jut, amely meghaladja az országos (5,8) átlagot. Megyei bontásban mindig kiemelkedett és kiemelkedik Somogy, hiszen messze felülmúlja mind az országos és regionális mutatókat, feltűnő az önszerveződések magas száma. 1996 és 2006 között mindhárom megyében (a régióban 0,9%-kal) nőtt az ezer lakosra jutó szervezetek száma legnagyobb mértékben Tolna megyében (1,8%-kal). Tolna megyében a vizsgált mutató olyan mértékű növekedésen ment keresztül, hogy a 2006-os évben meghaladta a Baranya megyei adatot (Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István 2006: 38).

1. táblázat: A nonprofit szervezetek sűrűségi mutatói, 2005

Megye, régió	A nonprofit szervezetek megoszlása, %	Lakónépesség megoszlása, %	Ezer lakosra jutó szervezetek száma
Baranya	38,6	41,0	6,0
Somogy	37,0	34,0	6,8
Tolna	24,4	25,0	6,3
Dél-Dunántúl	100,0	100,0	6,4

Forrás: Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István 2008: 42

A Dél-Dunántúlra is, mint ahogy Magyarország egész területére elmondható, hogy a települések egynegyedében nem működik, és körülbelül egynegyedükben csak egy szervezet tevékenykedik. Ez az egy szervezet általában az önkormányzat által alapított közalapítvány vagy alulról szerveződő közösségi szerveződés, leginkább egyesület. Gyakori jelenség az aprófalvas településhálózattal bíró területeken, hogy nincs bejelentett nonprofit szervezet, amely nem azt jelenti, hogy nincs közösségi élet településen, csupán az emberek informális szervezetek keretében tevékenykednek, sokszor nem érzik fontosságát a szervezet bejelentésének.

2. táblázat: A nonprofit szervezetek száma településtípusonként, 1999

Megye, régió	Megyeszékhely	Többi város	Község	Összesen
Baranya	991	342	566	1899
Somogy	613	597	800	2010
Tolna	308	454	429	1191
Dél-Dunántúl	1912	1393	1795	5100

Forrás: Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István 1999

A településtípusonkénti felmérés jelentős különbségeket mutat a régió belüli. Baranyában a legerőteljesebb a koncentráció, a szervezetek több mint fele tevékenykedik a megyeszékhelyen, a többi városban 18%-uk, a falvakban 30%-uk. Somogyban sokkal magasabb a falvakban működő nonprofit szervezetek száma és aránya (40%), Tolna megyében a megyeszékhely nem játszik meghatározó szerepet, hiszen itt a kis- és középvárosok, valamint a falvak szervezeteinek száma és aránya magas.

A nonprofit szervezetek tevékenységi csoportjait nézve a régiós és a megyei megoszlás hasonlóan alakult, alakul, mint az országos arányok. A szektor szervezeteinek 53%-a négy meghatározó tevékenységi területhez kötődik: szabadidő és hobbi, sport, kultúra, oktatás. Találunk néhány nehezen magyarázható sajátosságot. Joggal feltételezhetnénk, hogy a régió kulturális, oktatási múltjára, jelenére nézve magas arányban rendelkezik oktatási és főleg kutatási célú szervezetekkel, ugyanakkor ez nem teljesül. A falvak előregedő népességét, a rossz egészségügyi helyzetet alapul véve magas lehet az igény a szociális és egészségügyi civil szervezetekre, de ennek jeleit sem találjuk. A nemzetközi kapcsolatok terén is hiányosságokat láthatunk. Viszont kitűnik a településfejlesztéssel foglalkozó szervezetek magas száma, amely a települések számával, az önkormányzatok alapítási kedvével, de az emberek településeik fejlődésével szemben fellépő igényeinek növekedésével is magyarázható. A településfejlesztéssel kapcsolatos szervezetek magas száma a térségben, arra mutat rá, hogy a helyi lakosság jól érzékeli a terület- és településfejlesztés területén található lehetőségeket, hiányosságokat, és alulról jövő kezdeményezések formájában igyekszik a települést jól élhető környezetté alakítani (László és Pírisi 2005: 76-81). Az országosnál nagyobb arányban vannak jelen a jogvédő és a közbiztonság terén működő szervezetek, melyek a lakónépesség közösségi kezdeményezését erősítik és bizonyítják.

nyezetvédelmi és természetvédelmi szervezetnek és a nők és férfiak esélyegyenlőségéért küzdő országos szervezeteknek a területfejlesztést érintő kérdések megtárgyalására vonatkozó szándéka kinyilvánításával – a Hivatalhoz kell írásban előterjeszteni kérelmüket” (258/2004 IX.16. kormányrendelet).

A 258/2004-es kormányrendelet emellett a Civil Fórumok működési kereteit fekteti le. A civil szervezetek megint egy lépéssel közelebb jutottak a területfejlesztés kérdésköréhez, hiszen ez egy együttműködési keret, amely nagyobb beleszólást, tervezést, véleményezést ad számukra, mely egyben az érdekérvényesítő képességeiket erősíti. Az egyeztető Civil Fórum munkájában részt vehet a törvényben meghatározott tevékenységgel rendelkező bejelentkezett és nyilvántartásba vett szervezet, a fórumok egy főt küldhetnek az adott fejlesztési tanácsba. A regisztrált szervezetek jogosultak javaslatokat tenni, kezdeményezésekkel élni. A döntés-előkészítésben és a döntésben való részvételi jog arra vonatkozik, hogy az általuk küldött tag teljes jogú tagként részt vehet a döntésben. A véleményezési jog arra jogosít, hogy a készülő fejlesztési stratégiákat, programokat és azok társadalmi következményeit hivatalosan is véleményezzék. A tanácskozási jog révén kezdeményezhetik a tematikus fórumok összehívását. Az információs együttműködéshez való jog biztosítja, hogy a civil szervezetekhez eljusson az információ, illetve ezek elérhetőek legyenek (Nagy 2005: 15-16).

Az Országos Területfejlesztési Civil Egyeztető Fórum (OTCEF) vezetője, Rajnai Gábor (Körösi 2006: 69-71) szerint az életbelépett törvény és kormányrendelet óriási lehetőséget nyújt a területfejlesztés minden szintjén civil szervezetek számára. Összességében azonban, hogy a partnerség intézménye gördülékenyen működjön, és hogy mindkét oldal felismerje a közös gondolkodás és munka játékszabályait, eredményességét, még hosszú út vezet. Melynek végén a civil szektor aktív és meghatározó tagjává válik a területfejlesztési tervek, programok összeállításának, kidolgozásának.

A tanácsok munkáiban való részvételt eltérő módon értékeli, míg az országos és regionális szinteken az egyeztető fórumok jól működnek, addig a megyei területfejlesztési tanácsok esetében még sok a formális tevékenység, kistérségi szinten még nagyobb a szóródás. Ennek két okát jelöli meg:

- a kistérségek egy részében sok esetben tartanak a közösségi szerveződések-től és nem szívesen látott szereplők, de sokszor maguk a civilek tájékozatlanok és nem tudnak erről a részvételi lehetőségről;
- másrészt sok szervezet települési szinten működik, nem érzik annak fontosságát, hogy térségi szinten is szerepet vállaljanak.

A törvénnyel kapcsolatban két problémát emel ki Rajnai Gábor, melyekről a civil társadalomban is élénk vita folyik:

- Az egyik a szavazati jog. A civilek a fejlesztési tanácsok munkáiban tanácskozási és konzultációs joggal lettek felruházva, ugyanakkor, hogy szavazati jogot is kapnak a civil szervezetek az a fejlesztési tanácsok hatáskörébe tartozik. Figyelmeztet arra, hogy a szavazati jog egy egész más helyzetet te-

remt, melynek ereje egy húsz-harminc fős tanácsba nem mondható mérvadónak. Rajnai a civilséget ebbe az esetben kívülálló, független szakértőként értelmezi, és sokkal nagyobb érdemnek tartja, ha javaslataikra reagálnak a területfejlesztés szereplői vagy megszavazzák azt.

- A civil szakember másik dilemmája, hogy a területfejlesztésben nincs hierarchikus rendszer, és ez a civil szektorra sem jellemző. Azonban fontos lenne egy alulról felfelé építkező struktúrát kiépíteni, mely révén a területfejlesztés magasabban lévő szintjei kénytelenek lennének az alacsonyabb szintek érdekeit figyelembe venni.

Civil szervezetek és a területfejlesztési tanácsok kapcsolata, különös tekintettel a Dél-dunántúli régióra

A regionális szinten működő Egyeztető Civil Fórum munkáját a Dél-Dunántúli Regionális Civil Fórum (későbbiekben DDRCF) példáján mutatjuk be². Az ország területén a régiók számának megfelelően hét Egyeztető Civil Fórum működik. A DDRCF jelenleg 20 civil szervezetet tömörít, melynek egy-ötöde pécsi, egynegyede kaposvári székhelyű. Feladataik közé sorolják:

- kapcsolattartás a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanáccsal (DDRFT) és a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökséggel (DDRÜ); lehetőség szerint részvétel az előkészítési és az ellenőrzési folyamatokban; egyenrangú, partnerségi viszonyok kialakítása a szereplőkkel;
- a DDRCF aktivitásának fokozása;
- a működőképes civil fórumok kialakítása kistérségi szinteken is; szakmai háttér kialakítása, biztosítása a vélemények kialakításánál;
- civil partnerségi viszonyok kialakítása.

Megyei szinten

Megyei szinten Baranyában már a kormányrendeletet megelőzően működnek kerekasztalok, a megyei közgyűlés elfogadta a civil stratégiát, melyben feladatául tűzte ki a civil szervezetek érdekképviseletének megteremtését, Civil Kerekasztalok létrehozásának ösztönzését. Kilenc Civil Kerekasztal alakult meg, köztük:

- az egészségügyi;
- a szociális;
- a kulturális;
- az oktatási;
- a nemzeti és etnikai kisebbségi;
- a gyermek és ifjúságvédelmi, sport;

- a környezetvédelmi és területfejlesztési;
- az idegenforgalmi;
- a közrend és közbiztonsági.

A megyei civil stratégia széles körű kapcsolatrendszer kialakítására törekszik, célja a civil társadalom erősítése, társadalmi szerepvállalás segítése. Az önkormányzat részéről arra törekednek, hogy a kötelező és önként vállalt feladatokban a civilek partnerré váljanak. A civil koncepció megfogalmaz horizontális és vertikális célokat, ahol a civilekre is számítanak. A stratégia támogatja a Civil Fórum, Tanács és Kerekasztalok létrejöttét. „A Baranya Megyei Önkormányzat Közgyűlésének, bizottságainak üléseire a civilek saját elhatározás alapján, saját szervezésében felállított érdekképviselői szervnek a képviselője meghívást kaphat” (Baranya Megyei Önkormányzat civil stratégiája). A civil kerekasztalok a bizottsági üléseket megelőzően véleményezhetik a civil szférát érintő kérdéseket. Az együttműködési megállapodás rögzíti a támogatás formáit, pénzügyi, szakmai és infrastrukturális területen. Az önkormányzat a civil együttműködést az alábbi témákban ösztönzi a terület-és településfejlesztés terén:

- EU források fogadása, programokba való bekapcsolódás, projekt tervezetek kidolgozása,
- partneri együttműködés hálózatának kiépítése,
- elmaradott térségek felzárkóztatása,
- humán erőforrás-fejlesztés,
- modernizációs, innovációs, regionalizációs kezdeményezések támogatása,
- közös pályázás,
- együttes fellépés.

A Baranya Megyei Civil Környezetvédelem és Területfejlesztés Kerekasztal közel 40 szervezettel működik, mint minden kezdeményezés a civil szférán belül kezdetben több szervezetet vonzott, ma már az alakuló ülésen megjelent szervezetek töredéke tevékenykedik együtt ebben a formában.

Somogy megyében is elkészült civil stratégia, céljai közül kiemelendő, hogy a civil szervezeteket bevonják a döntés-előkészítés és megvalósítás folyamatába, elősegíti, hogy a civil szervezetek hatékonyan részt vegyenek a közfeladatok, a környezetvédelmi feladatok ellátásába. Az együttműködés keretében a megye Fórum létrehozását támogatja, amely alkalmas a civil kezdeményezések megjelenésére az önkormányzati munkában, vélemény-nyilvánító, és érdekképviselői munkára. E mellett léteznek a Civil Szakmai Tanácsok (összesen 7), amelyek az adott szakterületen javaslatokat dolgoznak ki, előterjesztéseket nyújtanak be, illetve a tanács elnöke és helyettese részt vesz a Megyei Civil Koordinációs Tanács munkájában.

Tolnában a megye nem, de a megyeszékhely, Szekszárd és Dombóvár városa rendelkezik civil stratégiával. Szekszárdon működik helyi civil fórum, melynek körülbelül 25-30 tagja van, e mellett a Civil Ház körül gyűltek össze szervezetek.

A korábbi próbálkozások mellett, a 258/2004-es kormányrendelet eredményeként a régió mindhárom megyéjében létrejött és működik a Civil

Egyeztető Fórum. Rendszeresen megvitatják és véleményezik a megyét érintő területfejlesztési ügyeket. Azonban a területfejlesztés megyei szintje visszaszorulóban van, ezért itt a szervezetek szerepe is egyre korlátozottabb. Baranya megyében megalakult a Baranya Megyei Civil Egyeztető Fórum, 7 taggal³. A Tolna Megyei Civil Egyeztető Fórum 6 taggal (*Dél-Dunántúli Regionális Civil Fórum*). Somogy megyében ennél jóval erősebb civil aktivitás mutatkozik, a Somogy Megyei Civil Egyeztető Fórum 15 taggal alakult meg (*Dél-Dunántúli Regionális Civil Fórum*).

Kistérségi szinten

A régió kistérségeit nézve a civil aktivitás igen változó képet mutat. Ennek legfőbb oka, hogy a civil szervezetek nem rendelkeznek kistérségi tudattal, saját településeikre fókuszálnak, sok esetben hiányzik a tudás és erőforrásbázis, amely a sikeres fellépéshez és érdekérvényesítéshez szükséges, valamint a kistérségi fejlesztési tanácsok sem minden esetben törekednek a civilek bevonására. (*Pécsi Zöld Kör NCA kutatási eredményei 2007: 4*)

A 3. táblázat alapján elmondható, hogy a régió kistérségeinek 84%-a rendelkezik Civil Egyeztető Fórummal. A statisztikai adatokat Baranya megye kistérségei rontják, ahol 4 olyan területet is találunk, ahol a fórum létrejötte sem valósult meg. A kezdeti lelkesedés után a kistérségek közel felében nem tapasztalható további működés, mely a civil szervezetek alacsony térségi aktivitására és érdekérvényesítő képességre enged következtetni.

3. táblázat: A Dél-dunántúli régió kistérségei, megalakult és működő Civil Egyeztető Fórum szerint

Kistérségek	Megalakult CEF	Működő CEF
Somogy	van	van
Balatonföldvár	van	nincs
Barcs	van	van
Csurgó	van	n.a.
Fonyód	van	nincs
Kaposvár	van	nincs
Lengyeltóti	van	n.a.
Marcali	van	n.a.
Nagyatád	van	nincs
Siófok	van	Nincs
Tab	van	Nincs
Baranya	van	Van
Komló	nincs	Nincs
Mohács	van	Nincs
Pécs	van	Van
Pécsvárad	nincs	Nincs
Sásd	más formában	más formában
Sellye	nincs	Nincs
Siklós	van	Van
Szentlőrinc	n.a.	n.a.
Szigetvár	nincs	Nincs
Tolna	van	Van
Bonyhád	van	Nincs
Dombóvár	más formában	más formában
Paks	van	Nincs
Szekszárd	van	Van
Tamási	van	Nincs

Forrás: Pécsi Zöld Kör NCA kutatási eredményei 2007: 4.

Összegzés

Hazánkban a civil szervezetek a területfejlesztés terén megfelelő jogi keretekkel rendelkeznek, ahhoz, hogy szerepük a fejlesztések területén megerősödjön, és egy alulról induló folyamatként, meghatározóvá váljon. Ennek ellenére a várt társadalmi aktivitás még nem tapasztalható. A közösségek szerepvállalási készsége a területfejlesztés szintjeit nézve országos és regionális területeken fejlődőben van, megyei szinten – rajtuk kívülálló okok miatt – visszaszorulóban, kistérségi szinten igen alacsony. A vizsgálat eredményeképpen kijelenthető, hogy a két oldal közeledése megindult, a tényleges partneri viszony azonban még messze van.

Irodalomjegyzék

1996. évi XXI. törvény. Internet:
http://nct.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99600021.TV (letöltve: 2009. október 19.)
1999. évi XCII. Törvény. Internet:
<http://www.complex.hu/kzldat/t9900092.htm/t9900092.htm> (letöltve: 2009. október 19.)
2004. LXXV. törvény 10.§. Internet:
http://www.amiotthonunk.hu/plugins/terc/FMVK/jogszabalyok/torveny/2004_LXXV.pdf
 (letöltve: 2009. október 19.)
- 258/2004 IX.16. kormányrendelet. Internet:
http://store1.digitalcity.eu.com/store/clicnts/release/AAAABJFV/doc/258_2004_konmanyrendelet_2007.03.06-17.29.00.doc (letöltve: 2009. október 19.)
- Baranya Megyei Önkormányzat civil stratégiája. Internet:
http://www.baranya.hu/doksik/content/civil_forumok/civil_strategia.pdf (letöltve: 2009. október. 23.)
- Bartal Anna Mária (2005): *Nonprofit elméletek, modellek, trendek*. Századvég Kiadó, Budapest
- Bíróságok portál. Internet: <http://www.birosag.hu/engine.aspx?page=tarsszervsearch> (letöltve: 2009. október 24.)
- Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (1996): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 1994*. Társadalomstatistikai Közlemények. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal
- Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (1997): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 1995*. Társadalomstatistikai Közlemények. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal
- Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (1998): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 1996*. Társadalomstatistikai Közlemények. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal
- Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (1999): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 1997*. Társadalomstatistikai Közlemények. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal
- Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (2000): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 1998*. Társadalomstatistikai Közlemények. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal
- Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (2001): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 1999*. Társadalomstatistikai Közlemények. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal
- Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (2002): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 2000*. Társadalomstatistikai Közlemények. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal
- Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (2005): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 2003*. Társadalomstatistikai Közlemények. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal
- Bocz János – Kuti Éva – Locherné Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (2006): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 2004*. Társadalomstatistikai Közlemények. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal

- Bocz János – Kuti Éva – Lochemé Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (2007): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 2005*. Társadalomstatistikai Közlemények. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal
- Bocz János – Kuti Éva – Lochemé Kelédi Ildikó – Mészáros Geyza – Sebestény István (2008): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 2006*. Társadalomstatistikai Közlemények. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal
- Dél-Dunántúli Regionális Civil Fórum. Internet: <http://ddrcf.hu/> (letöltve: 2009. október 22.)
- Kovács Imre (szerk.) (2005): *A civil szervezetek és a területfejlesztési politika*. Budapest: MTA Politikai Tudományok Intézete
- Körösi Katalin (2006): A horizontális egyeztetés előnyei. In Falu Város Régió (1): 69-71.
- László Mária – Piri Gábor (2005): A civil szervezetek szerepe a terület-és településfejlesztésben. Pap Norbert – Tóth József (szerk.): *Terület-és településfejlesztés I*. Pécs: Alexandra Kiadó
- Nagy Ildikó (2005): A területfejlesztésben működő civil szervezetek jogi működési keretei. Kovács Imre (szerk.): *A civil szervezetek és a területfejlesztési politika*. Budapest: MTA Politikai Tudományok Intézete, 9-17.
- Pécsi Zöld Kör NCA kutatási eredményei (2007). In Dél-Dunántúli Környezetvédelmi EU Hírlevél 5 (március-április).
- Pupek Emese (2006): Nonprofit szervezetek, szubszidiaritás, fejlesztéspolitika. In *Területi Statisztika* 9 (1): 47-62.
- Rechnitzer János (1998): Nonprofit szervezetek területi szerkezete. Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László (szerk.): *Magyarország évtizedkönyve 1988-1998*. Budapest: Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, 539-553.

Jegyzetek

¹ Az 1993-as évet tekintjük a bázis évnak.

² A DDRCF munkáját a <http://ddrcf.hu/?site=0&terseg=0&cat=szov&id=8> oldal segítségével ismertetjük meg.

³ A Dél-Dunántúli Regionális Civil Fórum szerint 18 szervezettel működik.

PÉNTEK ESZTER

A teljesítmény értelmezése és mérése nonprofit szervezetek körében

A betegek ellátására, segítésére évtizedeken át kizárólagos jogot formált az Állam, néhány kivételtől eltekintve csak állami intézményekben volt lehetőség egészségügyi ellátásra. Napjainkban azonban más társadalmi szereplők, így a civil szervezetek is bekapcsolódnak, bekapcsolódhatnak a szolgáltatási rendszerbe. De vajon hatékonyak-e ezek a civil szervezetek? Mérjük-e a teljesítményüket és hogyan? Kutatásom során az egészségügyi nonprofit szervezetek jelentőségét és működését vizsgáltam (Péntek 2005, 2009). A kérdőíves és interjú adatgyűjtésekkel az volt a célom, hogy megismerjem, az egészségügyi nonprofit szervezetek jelenleg milyen feladatok ellátására képesek, milyen módon tudják javítani közvetlenül vagy - a betegek és az intézmények közti kapcsolatok támogatásával - közvetett módon az érintettek életminőségét. Az egészségpolitikai szereplők, köztük a civilek véleményének a felderítése az egészségügy átalakítása idején különösen fontos, hiszen ezek a szervezetek képesek leginkább az általuk képviselt társadalmi csoportok érdekeinek artikulálására, azon túl, hogy kiemelkedően fontos szerepet játszanak a szakmai célok körüli partnerség kialakításában. Az egészségügyi civil szervezetek működési sajátosságainak szociológiai, közpolitikai elemzése révén azt is megmutathatjuk, mennyire felkészültek az egészségpolitikai döntések befolyásolására.

Feltételezésem szerint, ahhoz, hogy az egészségügyi feladatokat ellátó szervezetek az egészségpolitikai folyamatok aktív szereplőivé, alakítóivá váljanak, illetve nagyobb mértékben vállalhassanak egészségügyi feladatokat, munkájuk pontos ismerete szükséges. Ez csak akkor válik lehetővé, ha megmutatjuk, mit várhatunk el tőlük (külső elszámoltathatóság), és saját maguk is képessé válnak teljesítményük, hatékonyságuk értékelésére (belső elszámoltathatóság).

A civilek tevékenységének teljesítmény-mérésére kidolgozott és közzétett hazai és külföldi kísérletek és gyakorlatok áttanulmányozása során számos elmentmondásra találhatunk, melyek a mérés szükségességére, egyben az ebből adódó hátrányokra, diszfunkciókra világítanak rá.

A civilek tevékenységének teljesítmény-mérésére kidolgozott és közzétett hazai és külföldi kísérletek és gyakorlatok áttanulmányozása során számos elmentmondásra találhatunk, melyek a mérés szükségességére, egyben az ebből adódó hátrányokra, diszfunkciókra világítanak rá.

A civil szféra anomáliáit, a negatív tendenciákat bemutató elemzések, valamint a változó környezeti kihívásokat (többek között a fokozódó versenyt, a csökkenő elkötelezettséget, de az ezzel szemben jelentkező növekvő keresletet, igényeket) hangsúlyozó írások a szektor átfogó értékelését sürgetik. Ezzel szemben mások (kritikai vélemény) az egyoldalú menedzsmentszemlélet és teljesítmény-mérés hátoldalaira, illetve a szervezetek értékelésének, kiválasztásának nemkívánatos következményeire hívják fel a figyelmet, mely diszkriminatív